

Дзітмарытчыра і МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

Год выдання 37-ы
№ 56 (2222)
16 ліпеня 1968 г.
АУТОРАК
Цана 4 кап.

Навіны Кніжнага Гандлю Поспех латарэі

Сёлета ў кніжных магазінах пакупнікі ахвотна набывалі білеты пастаянна-дзейючай кніжнай латарэі. Кожнаму хацелася прыдаць сабе «шчаслівы білет», каб набыць яшчэ адну кнігу любімага пісьменніка.

Два мільёны білетаў па 25 капеек кожны на агульную суму 500 тысяч рублёў — такой была кніжная латарэя, якую выпусціў Дзяржаўны камітэт Савета Міністраў БССР па друку.

Распаўсюджвалі білеты кніжнай латарэі, акрамя дзяржаўнай кнігагандлюючай сеткі, яшчэ работнікі спажывецкай кааперацыі рэспублікі, «Саюздруку» і Ваенгандлю.

Кніжная латарэя мела вялікі поспех у пакупнікоў. Ужо можна падвесці папярэдняе вынікі, як распаўсюджваліся білеты гэтай латарэі. Кнігалюбы набылі 1900 тысяч білетаў кніжнай латарэі на суму 475 тысяч рублёў. За кошт латарэі прададзена кніг на 405 тысяч рублёў. Найбольш актыўна ідзе продаж латарэі па білетах латарэі ў Мінску, а таксама ў Гомельскай і Віцебскай абласцях.

Дзяржаўны камітэт Савета Міністраў БССР па друку рыхтуе новы выпуск кніжнай латарэі. У бліжэйшы час у кнігагандлюючую сетку рэспублікі паступіць яшчэ два мільёны білетаў.

КОНКУРС НА ЛЕПШЫ МАГАЗІН

У гонар 50-годдзя БССР і Кампартыі Беларускага ўпраўлення кніжнага гандлю Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па друку аб'явіла конкурс на лепшы кніжны магазін.

Умовы конкурсу прадугледжваюць штомесячнае выкананне планаў продажу кніг у розніцу, павышэнне культуры гандлю, пашырэнне пазамы магазінных форм гандлю, змяшэнне запасаў літаратуры мінулых год выдання і інш.

92 магазіны Упраўлення кніжнага гандлю ўключыліся ў спаборніцтва за права называцца лепшай кнігарняй рэспублікі.

За шэсць месяцаў гэтага года 89 магазінаў выканалі план продажу кніг насельніцтву. Лепшых паказчыкаў дасягнулі мінскія магазіны «Кніжніцкая» (заг. Л. Гарбавая), сельска-гаспадарчай кнігі (заг. М. Вароніна), напісных выданняў (заг. Н. Рудзіцкі), магазіны «Дружба» (заг. Л. Сарнова) і № 11 (заг. П. Фамін).

Перавыконваюць планы рэалізацыі літаратуры Салігорскі магазін № 17, Маладзечанскі № 20, Вілейскі № 21, Гомельскі № 1, брэсцкія кнігарні № 3 і № 13, гродзенскія № 2 і № 6, віцебскія магазіны № 12 і № 1 і Наваполацкі магазін № 10.

І ПРАЦУЮЦЬ, І ВУЧАЦА

Два разы ў месяц у кожным кніжным магазіне адбываецца вытворчая вучоба. Прадуючы змяняюць надзённыя пытанні прапаганды і рэкламы кнігі. Акрамя таго, аблінігагандлі наладжваюць вытворчыя семінары работнікаў пярэдняга, на якіх чытаюцца лекцыі па кнігавыдавецкай справе, праводзяцца практычныя заняткі, як аформіць заказ на новую літаратуру, зрабіць прыгожай кніжную вітрыну і інш.

У бліжэйшы час Упраўленне

ПАДПІСЧЫКІ БЕЛАРУСКАЙ САВЕЦКАЙ ЭНЦЫКЛАПЕДЫ

На 1572 экзemplяры аформілі падпіску на БСЭ сталічныя кніжныя магазіны і кнігарні Мінскай вобласці. Рэспубліканскі магазін падпісных выданняў мае 640 падпісчыкаў, сярод іх каля 500 індывідуальных. У Брэсцкай вобласці выпісана 1270 экзemplяраў, Віцебскай — 1256, Гродзенскай — 1053, Магілёўскай — 1018.

У 75 КРАІН СВЕТУ

кніжнага гандлю мярнуе правесці два семінары. Трохдзінны семінар таваразнаўцаў абласных кнігагандляў будзе прысвечаны рабоце з падпіснымі выданнямі, двухдзінны — прапагандзе палітычнай кнігі. На гэтым семінары будзе ісці шырокае гаворка аб падрыхтоўцы да 50-годдзя БССР і 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна. Асобна збіраліся таваразнаўцы аблінігагандляў па школьна-пісьмовых і нацыянальных таварах. У іх таксама свае турботы і клопаты.

Аляксандр ПРАКОФ'ЕЎ
(Рэсія)

БЕЛАРУСІ

Мне сняцца сны аб Беларусі,
Як кажа мне, як ты з руін паўстала
Я да цябе кароткім шляхам
кročыў,
ён вёў да сэрца, стаў майм навеж,
і мне здалёк заўсёды ззяюць вочы
Тваіх азёр, тваіх прарыстых рэк.

Чытаў я неслымотныя паданні,
Адным парывам злучан быў з
Здалёк мне чуць тваіх крыніц
іграючых,
і весяліць мне сэрца вецер твой.

ён кажа мне, як сіл ты набірала
і тэрствам сярод сяцёр слыла,
ён кажа мне, як ты з руін паўстала
і прыгажэйшай стала, чым была.

Шчаслівы я, што шлях знайшоў
і крочыў
Тваёй зямлёй той памятнай парой,
што нада мною ззяюць твае вочы,
як і Рэсіі роднае май.

Пераклад М. ТАНКА.

Максім РЫЛЬСКІ
(Украіна)

БЕЛАРУСЬ

Беларусь, сястра, ў вас мэта
з Украінаю адна
і душа святлей красою
ярка-сонечнага дня.

З рускім сябрам, родным братам,
у працы радасна злучытай —
дум супольных глыбіняй
Беларускі край зялёны, чыстым
полымем чырвоным

Нашы сцягі хай гараць,
Хай Арэсы-рэчкі воды
Жывяць вёскі і заводы,
Нашы песні хай звяняць!
Краю Коласа і Купалы,
Разам мы нядолю зналі,
Разам волю здабылі!
Дык прымі ж ты слова брата
З урачыстасцю ў дзень свята —
Дзень пашаны і хвалы!
У доўгіх пушчах Беларусі
Каліноўскага Кастуся
Успамінае паваленне маладых
людзей...

У камунізм, да светлых далаў
Партыя цябе і далей
Шляхам ленинскім вядзе!
Пераклад М. ТАНКА.

НАЗАРМАТ
(Узбекістан)

КАЯТВА

Па зямлі,
апаганёнай ворагам злым,
я іду на рашучы бой,
Сум твой,
маці-Айчына, у сэрцы майм,
Дыхаю і жыву табой,
Смерць гадзюкэй паўзе,
Ад расправы
нікуды не дзенецца кат —
У сэрцы гневу наўсцішыны прыбой.
Помсціць
Маці-Айчына, твой сын і салдат,
я пакляўся крывёю сваёй,
Знойдзе вораг магілу
у прасторах тваіх.
Ні на крок я не адступлю!
Дзякуй,
маці-Айчына, за радасны міг —
я цялю святую зямлю...

50 ГОД БССР НАСУСТРАЧ САУНАМУ ЮБІЛЕЮ

ТАБЕ, БЕЛАРУСЬ!

У росквіце ідзе наша рэспубліка насустрач свайму
пяцідзясяцігоддзю. Далёка ў свет пайшло водгулле яе сла-
вы, рэха яе ратных і працоўных подзвігаў.

Прыязджаючы да нас, у Беларусь, сябры шчыра радуюць
нашым поспехам, гавораць цёплыя словы любові і пашаны
да беларускай зямлі, да нашага слаўнага, мужага, пра-
цавітага, гасціннага народа. А калі сябры — паэты, нара-
джаюцца вершы. Іх шмат, гэтых радкоў, напісаных паэзіяй
розных народаў.

Сёлета, напярэдадні юбілею рэспублікі, выдавецтва «Бе-
ларусь» сабрала вершы нашых сяброў пра Беларусь пад ад-
ной вокладкай. Кніга гэтая — яна называецца «Табэ, Бе-
ларусь» — неўзабаве пабачыць свет.

У прадмове да зборніка народны паэт Беларусі, лаўрэат
Ленінскай прэміі Пятрусь Броўка піша: «Люба, родная на-
ша маці Беларусь! Вось і дажыла ты, што на многіх мовах
свету паэты сляваюць аб працавітасці, мужнасці, славе і
красе тваёй.

Нялёгкім і цяжкім быў векавечны шлях твой... Але
пайшло з таго цяжкага часу пяцідзясят год, і кожны з нас
сёння ганарыцца тым, як сусвет гаворыць пра цябе, — но-
вую, радасную, геранічную, пра цябе, наша родная Савецкая
Беларусь!»

Вершы, якія друкуюцца ніжэй, узяты з карэктурных ста-
ронак кнігі «Табэ, Беларусь».

Руку узнімі і рукою дастані!
О то, што дзіўным назвала,
імгненне,
у небе над Мінскам ты вечнасцю
станы!

Пераклад Ул. ПАСЛАВА.

Сырбай МАГЛЕНАЎ
(Казахстан)

ГАДЗІННІК ЯКУБА КОЛАСА

Гадзіннік змоўк.
І здзеваць
Не ён спыніўся,
А гэты
Спыніўся шчодрее сэрце
У ціхім пакоі паэты.

Іван ДАВЫДКАЎ
(Балгарыя)

ВЯЧЭРНЯЯ ПЕСНЯ

Найдану Вылчаў
Шуршыць, як быццам пад нагамі,
Пясоч ліповы нарчанскі —
Па ім ступае мяккі морак,
Знікаюць словы і сцяжынікі,
Знікаюць гнёзды і галіны,
І сон цярушыцца вавёрчыні
На нас і нашыя сляды.

Пераклад М. ХВЕДАРОВІЧА.

Рухі АЛІЕЎ
(Туркменія)

ВЕЧНЫ АГОЊ

Іду я плошчаю да Абеліска,
ён — сведка нашай мужнасці
у баях,
Нямала тут людзей нам родных,
блізкіх,
Прайшлі байцы свой пераможны
шлях,
і ў гонар іх называе пераможца...

кročыць запрошаны госьць і
наглядна ўяўляе
рост,
разбудову калісці закінутых
рэчниц,
ціхіх, лірычных, як песня «Ой,
рэчанька, рэчанька».

Вунь, за акном, іх размаха:
з халупак былога мястэчка
ўстаюць беласнежныя блокі дамоў
і катэджаў:
люлькі дымкоў завадскіх за
садамі
па-над дзяржаўнаю плыню
Дняпра.

Побач і ты, паўнаводны Славучіч-
Дняпро.
З гэтага правага берагу колісь
мой жа суродзіч — нацысці
важак-закопнік,
гун сорок першага года XX веку,
пад марш і галёкканне голай арды
бультаўся ў вір галавой.

Нахабнік удзены,
ён асінай трымцеў уначы,
калі далагела з раўнін
здзянпроўскіх
тумліва «Рэчанька»-песня:
«Ой, як жа мне поўнаю быць!»

Штоночы пад тую лірыку
саставы ляцелі потырч,
гаі і сады захліпаніліся пошчакам
лясных салаўёў з аўтаматамі.

Світанне ўставала ў крывавай
смузе,
праглядала сонца ў слязах праз
туман
І тут жа спялілася з жаху:
відзеліся скрозь
то вісельні на скрыжаваннях
дарог і на плячах,
то карнікі ў чорным, то рыжы
афрэйтар-садыст
на нечым падвор'і, пад рогат
тупой салдатні,
страляў у патыліцу русавалосай
дзяўчыне,
і нейкі бамбіза з ухмылкай на
ўскормленым твары

прыцэльваўся «лейкай»
[фіксатар і бленда 5-6]
ў профіль асуджанай: «Мілая
сцэнка з Усходу!»

Было —
і былём парасло,
захлінулася кроўю
і боўтула з левага берагу
ў вір галавой,
у хвалі дзяржаўнай ракі,
якая тых катаў спярша
паглынула,

а потым, як погань, адплюнула ў
водмель і багну, —
у воды, што зведзлі колер
пакучай слязы
і іскры пажараў, і выбухаў гар,
і крыві чалавечай.

Няхай тут ніколі не моўкінуць
малінаўкі і канаплянікі,
у гэтых садах над абрываўм
з прысадамі вішань і глогу,
Хай шпичуцца ўсе закаханыя
пад шпты галістых клёнаў;
хай кожнага хлебам-соллю
страчае гасцінная Рэчыца.

Кастрычнік.
Дваццатая восень пасля вайны.
Пераклад Я. СЕМЯЖОНА.

Міхай ВАЦЫ
(Венгрыя)

УСЮДЫ ДОМА

Вандроўны вецер мне лепш
вядомы
З усіх вятроў.
Я адчуваю сябе як дома
У сваіх сяброў.

Куды ні зойдзеш — прымушаюць
Каб побач сеў,
А засумуеш — суцяшаюць
Ад сэрца ўсе.

Цяплом душы, святлом усмешкі—
Чаго ж ты, брат..,
І зноў вядуць шляхі і сцежкі
З даляглад,
Мімаю будні і сонныя

І хата, што насупраць,
Чакае калялош той.
Як гаспадар,
насуплечая,
З барадой калючай.

Зямля крывёю набрала
Тут у кожным месцы.
Ёсць у хлебе смак яе,
Калі хлеб мясца.

Партызан выйшаў з лесу,
ён рады спакою.
Збрыў бараду,
дом крые
Чырвонай страхою.
1945.

Пераклад Р. БАРАДУЛІНА.

Йозаф КАЙНАР
(Чэхаславакія)

КАРАВАЙЧЫК

Савецкім гасцям прысвячаецца
Тэк ужо спрадвеку ў нас прыняты:
што б калі ні запытаў да нас у хату—
ці сваяк, ці не сваяк,
збліжы ці здалёк,
гаспадыня перад госьцем—малака
збанок,
а за ім побач
не акраічык—каравайчык.

Нам навукі, той казаў, не
пазычаць
чалавека ў чалавеку пазажаць.
Сем'і братнія ў хаўрусе —
На Мараве, ў Беларусі —
дружна сеюць, дружна жнуць.
Сустракаюць — весяляцца,
выпраўляюць—
распяляцца,

бо бываламу ж, хаджаламу
дарогі не мінуць.
Госця стрэціць з хлебам-соллю—
даўні звычай добрай волі,
ён сягоння, гэты звычай,
упадарыць светам
нават там, дзе скрозь нястачы,
нават там, дзе ўсё іначай
вызначаецца, не сэрцам —
строгім этыкетам.
Наш жа звычай не службы—
гэта ўсім вядома.

Завітай да нас без зпа—
просім шчыра да стала,
адчувайце ў нас сябе, як дома.

Пераклад А. СЕМЯЖОНА.
Бэтсі ПАРВІН
(Англія)

ТІМН ДРУЖБЕ

Мінчанам—пабрацімам горада
Натынгема — прысвячаецца
У дружбы і ў пэзіі жывой
Жывая мова—сімвал мастацтва:
Гул акіяна—ў ракушцы марскоў,
А поціск рук—яскавы сімвал
брацтва.

Таму, хто ў майскай песні жаўрука
Адчуе голас міру ў жытнім полі,
Прасціртыя праз рубяжы рука—
Знак пабрацімства, сімвал добрай
волі.

Хай свет чаруе музыку аднацца
Ірландскай флейты і славянскай
ліры,
Няхай між намі вечнай звычайнай
стане
Вітацца ў Беларусі і ў Іоркшыры:
«Мір вашым вачам» — пры
сустракнанні,
А пры праводзіках:
«Жывіце ў міры!»

Пераклад Я. СЕМЯЖОНА.

Сальватара КВАЗІМОДА
(Італія)

Чым жахі страшных дзён ўсё
далей,
тым прывід іх часцей трывожыць
сэрца.
Цень горкіх успамінаў — госьць
начны—
завітае, сядзіцца ў галавах,
і мрояцца ў бяссонніцы паэту:

У МУЗЫЦЫ, як ні ў адным іншым мастацтвае, цяпер, відаць, столькі стракатаў, што ў ёй нялёгка разабрацца звычайнаму слухачу. Ды і прафесіяналы нямаюць спрачаюцца — часам аб рэчах, здавалася б, бласспрэчных.

Ну, а на самай справе, што важна: апора на традыцыі або эксперымент? Няма мастацтва (сапраўднага мастацтва) без традыцыі, але няма яго і без эксперыменту. Сэнс традыцыі прападае, калі творца паўтарае цалкам, літару ў літару таго майстра, чыя запаветаў ён узгаў прытрымлівацца. Захоўваць спадчыну — не значыць абмяжоўвацца спадчынай, а эксперымент нельга лічыць канчатковым, калі вынік здаволіць толькі некалькіх прадстаўнікоў асяроддзя самога аўтара. Як трапіла сказаў Дзюбіс, «энтузіязм асяроддзя псуе мастака так, што ён становіцца толькі адноступраваннем свайго асяроддзя, гэта значыць, абмежаванага кола творчых аднадушцаў».

Мы, кампазітары, павінны памятаць, што пішам для людзей, для шырокай, вялікай масы людзей, з большасцю якіх мы нават не будзем мець шчасця пазнаёміцца. Аб гэтым, мне здаецца, павінны памятаць кампазітары нашых дзён.

Я, праўда, не належу да тых, што бяруцца сцявяджаць, быццам яны добра ведаюць, якая менавіта «адна-адзіная» музыка патрэбна народу. Наадварот, я перакананы, што народу патрэбна самая розная музыка, і ўжо таму кампазітары не ўзаемазамыняльныя — Баха не змяняць Бетховенам, Чайкоўскага — Мусаргскага, Пракоф'ева — Шастаковічам. Гэта розныя кампазітары. У кожнага — свой індывідуальны свет, свой стыль, свая мова; кожны ставіць перад сабой поўную творчую задачу. Добры, чулы слухач павінен умець разбірацца ў гэтым, тады можна навучыцца разумець музыку і атрымаваць ад яе сапраўдную радасць і поўную асалоду. Такім чынам,

ствялявая разнастайнасць дыктуецца самім жыццём, і чым больш поўна будзе задавальняць мастацтва гэтую чалавечую патрэбу, тым лепш. Зразумела, калі гаворка ідзе аб сапраўдным мастацтве. Бо можна стварыць ілюзію музыкі, псеўдамузыку, калі ўсё, здавалася б, будзе ў партытуры на месцы; у час акцэнт, у час крэшэнда, у час дымінуэнда, струнныя іграюць па ўсіх правілах, драўляныя ў найбольш зручным і эфектным рэгістры, на месцы нібы і ўсё, а музыкі можа і не быць. Вось тады

«Дрэзна зыказаная ідзе губіць самую ідэю». Ці патрэбна для выказвання думкі до-мажорная трохгучнасць або серыя, — гэта вырашыць сам мастак. Важны вынік, і калі вынік творча яркі, дык пытанне аб прамернасці сродкаў, выкарыстаных у творы, адпадае сама па сабе. Бясспрэчна, пад творчай яркасцю маецца на ўвазе не асобная дзіўная сутучнасць або тэмбр, а агульная канцэпцыя; асноўная думка твора, перакананасць яе ўвасаблення.

Мне здаецца, што мастацкі і

сапраўднага, а калі няздэтыны, — яны будуць такія ж няздэтыны ва ўсякай творчай манеры, у тым ліку і ў прамерным, адвечна традыцыйным мажор-міжоры. Эксперымент, смелы пошук — неабходны сапраўднаму мастацтву, а «эксперыментатарства» — справа другарадных музыкантаў.

Я за смеласць любых эксперыменту ў музыцы, калі толькі яны не замахваюцца на глыбокі, прагрэсіўны ідэйны змест, сапраўдную змяняльнасць, логіку і прыгажосць гучання. Якраз тут, у пералічаны мною зараз фактарах, праходзіць водападзел паміж сацыялістычнай і буржуазнай культурай, а не ў асобных прыёмах кампазіцыі і формы.

Характэрна, што асобныя элементы той ці іншай тэхнічнай сістэмы не пераходзяць стварэнню выразнай, нацыянальна акрыленай музыкі. Многія ведаюць творчасць такіх розных і высокаталенавітых японскіх кампазітараў, як Мічэю Мамія, Місіі і Мацудайра. Так, Мацудайра, выкарыстоўваючы элементы дадэкафоніі, здолеў захаваць нацыянальную асаблівасць у сваіх «Метамарфозах» для камернага аркестра ў стылі сярэднявечнай японскай музыкі «Гагаку». А Мамія, як і Місіі, і ў квартэтах, і ў хорах, і ў аднаактовай оперы карыстаюцца многімі прыёмамі сучаснай тэхнікі, застаючыся цесна звязанымі са сваёй роднай музычнай культурай.

У струнным квартэце кубінскага кампазітара Хасэ Ардэвола нават такая, здавалася б, «пазанацыянальная» форма, як фуга, адзначана яркім нацыянальным каларытам. Таленавіты кубінец Лео Браўэр у трыо для габоя, кларнета і фагота паказвае сапраўдную вынаходлівасць і дзіўнае адчуванне інтанацый роднай мовы.

Гэтыя прыклады, можа, далёкія нам. Але, відаць, я не памыліўся калі скажу, што найбольш паспяхоўна захоўваюць і развіваюць нацыянальныя традыцыі айчынных

мастацтва савецкія аўтары, прадстаўнікі розных рэспублік. Шасцідзятая гады ў савецкай музыцы наогул здаюцца мне перыядам, бадай, найбольш напружаных творчых шуканняў пасля пераломных дваццатых гадоў. Тут і не было абмежавання інтанацыйнай мовы, і фарміраванне новых тыпаў кампазіцыйных структур, і імклівы ўзлёў культур братніх рэспублік. І зусім не выпадае шасцідзятая гады характарызаваць незвычайна абостранай цікавасцю кампазітараў усіх нацыянальнасцей Савецкага Саюза да фальклору, да народнай песні. Відаць, уздым нашай музыкі быў бы немагчымы без такой цікавасці, якая выклікала прынцыпова новыя спосабы апрацоўкі і развіцця асаблівасцей народнай творчасці. Гэта датычыцца не толькі слаўных майстроў, але і дэбютантаў моладзі, якая неадрама выклікае захваленне адукаваных слухачоў. Самае лепшае і галоўнае, што можна сказаць аб кампазітарскай моладзі, — гэта тое, што пры ўсёй глыбіні і змястоўнасці іх творы непадобныя. Іх напісалі розныя людзі, розныя творчыя індывідуальнасці, у розных манерах, у розных формах.

Гэта — творы Чалаева з Дагестана, Ахметова і Лупава з Татарыі, Лейлы Ісмагілавай з Башкірыі, Сяргея Слонімскага з Ленінграда і многіх, многіх іншых. Тут можна назваць шмат імёнаў, з якіх і складаецца зараз разнастайная савецкая музыка.

Небяспэка канфармізму, абязлічкі не пагражае многага нацыянальнай савецкай музычнай культуры. Канфармізм басіліны перад жыццёвай багатайшай нацыянальнай градыцы, перад творчай асэнсаваным, адукаваным вялікай этычнай мэтай пошукі і эксперыменту, перад ідэяй грамадзянскай пазіцыі савецкіх кампазітараў.

Гэта — творы Чалаева з Дагестана, Ахметова і Лупава з Татарыі, Лейлы Ісмагілавай з Башкірыі, Сяргея Слонімскага з Ленінграда і многіх, многіх іншых. Тут можна назваць шмат імёнаў, з якіх і складаецца зараз разнастайная савецкая музыка.

Небяспэка канфармізму, абязлічкі не пагражае многага нацыянальнай савецкай музычнай культуры. Канфармізм басіліны перад жыццёвай багатайшай нацыянальнай градыцы, перад творчай асэнсаваным, адукаваным вялікай этычнай мэтай пошукі і эксперыменту, перад ідэяй грамадзянскай пазіцыі савецкіх кампазітараў.

Гэта — творы Чалаева з Дагестана, Ахметова і Лупава з Татарыі, Лейлы Ісмагілавай з Башкірыі, Сяргея Слонімскага з Ленінграда і многіх, многіх іншых. Тут можна назваць шмат імёнаў, з якіх і складаецца зараз разнастайная савецкая музыка.

(АДН.)

Гастральнае лета і зноў — НАТАЛКА-ПАЛТАЎКА!..

СПЕКТАКЛЬ ПАЛТАЎСКАГА МУЗЫЧНА-ДРАМАТЫЧНАГА ТЭАТРА ІМЯ М. В. ГОГАЛЯ «ПАЛТАЎСКІЯ ДЗЯЎЧАТЫ»

Траба прызнацца адразу ж: мы зайздросцім нашым гасціям — у іх ёсць нацыянальная ўкраінская апэрата. Ды і не проста ўкраінская, а яшчэ і палтаўская, напісаная пра палтаўчан, для палтаўчан і сыграная палтаўчанамі.

Можна сабе ўявіць, як ганарыцца «Палтаўскімі дзяўчатамі» сама Палтава!

Любоў да свайго спектакля не хаваюць і выканаўцы, а ў фінале гатаў любоў выплывае прызампа, і тады ўжо зліваюцца ў адзіны «зводны хор» воплескі глядачоў і заключная песня.

Зразумела, мы зайздросцім. Судзімаем сабе, што пішачка яна, пішачка наша беларуская апэрата. І ёсць падставы меркаваць, што гэта будзе добрая апэрата... Але калі тое свят будзе!

І яшчэ скажам: жанр апэраты, або, як яе сціпла называюць часам, музычнай камедыі — любімы самай шырокай публікай. Зала, у якой ідзе такі спектакль, рэдка бывае напоўнянай. Тэатр атрымлівае магчымасць выхоўваць гледацкую масу, патрабаваць, чулаць — магучую, бо аматары апэраты, як правіла, уваходзяць у летні самы паслядоўных і нязменных тэатраў. І ўжо ў такім разе ўсё — у волі тэатра: як ён скарыстае свае правы, пра што раскажа глядачу; будзе гэта для гледача сустрачай з мастацтвам або звычайны «выхад у тэатр»; злічыць ён цудоўную вясёлую аднасць, якая ўзнікла на спектаклі, ці назаўсёды забудзе і гэты вечар, і тэатр.

Палтаўчане прыезлі спектакль, да краёў напоўнены песняй, спектакль жыццерадасны, імклівы і разам з тым — раздумлівы. Гаворка ідзе не пра слаўную апэратачную «жыццерадасную чулінасць», якая знаходзіцца на паверхні спектакля на працягу ўсёго вечара. І ў «Палтаўскіх дзяўчатах» колькі хочае маналогаў, дуэтаў і хораў тыпу «Ты Наталка? — Я Наталка», дзе няма і намёку на змястоўнасць. Колькі хочае сумніцельнай вяртальнасці жарту і каламбураў. Ды і сама драматычная канва вось-вось, быў, прывеца — здаецца, што лібрэтысты Л. Саломын і А. Лук'янаў не давалі сабе вялікага клопату матываваць тую або іншую сітуацыю. Галоўнае, каб апошняя фраза маналога (або дыялога) як-небудзь стасавалася з пераходам да арый (дуэта, квартэта...). Толькі-толькі ўзнікне канфлікт — і з пажарнай імкліваасцю разбураецца. У спектаклі некалькіх культурна-эспазіцый і чаламерна расцягнуты — на цэлы акт — фінал.

Але вось галоўная тэма, галоўны канфлікт — і зусім быццам не апэратачны! — нечакана аказалася «ў жанры». Здавалася б, тэма мінулай вайны, тэма людзей, якія раскіданы па краіне вайновым ліхаліццем, лёс брата і сястры, якія шукаюць адзін аднаго два дзесяці гадоў, — што ўжо тут для музычнай камедыі? А аказалася — арганічна ўвайшла гэтая тэма ў музыку, у песню. І тое, што ў зраме даўно ёсць сарамліва хаваць за маской суровай мужнасці, тут пададзена адкрыта, часам наўна, але з добрым аргументным апломбам, які абзаводзіць, проста абрушваецца на глядача. А ён, непадрахтанна, не паспееў яшчэ абараніцца іроніяй, шчыра спакушае героям, сумае і... нават плача.

Рэжысёр народны артыст УССР В. Смолак праявіў паучэцкі мастацкі тэатр і меры, і гэта больш за ўсё абумовіла поспех «Палтаўскіх дзяўчат». Але не менш абавязаны «Дзяўчаты» сваім поспехам музыцы кампазітара В. Лукашова, чыстаму гучанню аркестра (дырыжор І. Раўч) — і, безумоўна, цудоўным галасам выканаўцаў.

Часта даводзіцца рабіць «допускі» на жанр: калі годзе выканаўцы вібруе, тымчасам, калі замест спявання мы чуюм сэнсыментальную меладэкламацыю, якая пераходзіць у крык. Тады мы апраўдаем — што ж, гэта не опера. Загое акцёр танцуе,

Сцена са спектакля «Палтаўскія дзяўчаты». У ролі Наталкі Пшанічнай — В. Волкава, Пятра — А. Мядзведзеў.

Фота Уд. КРВКА.

Іграе і да т. п.

Дык вось, В. Волкава (Наталка Пшанічная), А. Мядзведзеў (Пятро), А. Зазімно (Мікола) і многія іншыя актёры, добра адчуваючы сябе ў стылі апэраты, ствараюць драматычныя (ці камічныя) вобразы, нядрэзна танцуюць і зусім добра спяваюць. Галасы свежыя, гучныя, увогле, тыя самыя, якімі славіцца Украіна. Траба сказаць, што і хоры ў спектаклі гучаць выдатна. І камічныя парты — Ю. Папоў (Нерым), В. Буракоў (Максім), В. Любанскі (Сабадах), В. Кашперкі (Сцяпан) — захалююць жыццерадасны, а заслужаны артыст УССР В. Канапацкі (Марцін Пушнар) так натуральна і гарманічна спалучае лірычную ўсхваляванасць і добрую ўсмішку.

Апэрата — жанр сітэматычны, дзе паэтычна (і не арыфметычна) зліваюцца ўсе мастацтвы, дзе актёры павінны быць майстрамі радасці. У апэрате, калі слова ўжо, здаецца, не можа выказаць эмоцыю, пачуццё, — актёр натуральна пачынае спяваць або танцаваць, быццам бы знайшоўшы менавіта гэты спосаб самавыяўлення.

У «Палтаўскіх дзяўчатах» гэта можна сказаць толькі пра спяванне. Танец, рух — далёка не заўсёды выразны. Харэаграфічная палітра малавынаходліва, выглядае стракатай і неарыгінальнай. Мізансцэны — аднастайныя: маскоўі пераважаюць францускае, сцена не скарыстоўваецца ў глыбіню.

Спектакль па сутнасці драматычны павінен быць закончаны другім актам. Трэці — высяле — патрэбны для дэманстрацыі абрадавых балетных нумароў, прышліфеных да гэтай спектакля і ў іншых месцах нават чужародных. І нашы героі здаюцца нязванымі гасціям на гэтым пышным і халодна-ўрачыстым вяселлі.

Цяжка ва ўсіх гэтых недахопах папаракуць рэжысёра: слабая літаратурная аснова ўвесь час выбывае ў яго глебу з-пад ног. У сітэматычным спектаклі, дзе не ўсе кампаненты аказаліся раўназначнымі, абавязкова ўшчытліваць прыкры «перакос». Гэта тым больш крыўдна, што ў аснове сваёй «Палтаўскія дзяўчаты» нясуць добрае зерне.

...І ўсё ж мы зайздросцім. У палтаўчан ёсць «Дзяўчаты», а мы ўсё какаем сваёй апэраты. Няват опера мае «Алесю» — дзяўчыну з Палесся — на сцэне. А музычная камедыя, якая стала працай у Баўруску, часцей за ўсё частуе нас «Братамі вяртаным» ды старанькай «Сільван». Мабыць, ужо тое, што «Палтаўскія дзяўчаты» прымушаюць нас думаць пра гэта, — таксама добрая прымета: спектакль адбыўся!..

Л. БРАНДАБОУСКАЯ.

ЯШЧЭ РАЗ ПРА ТКАЦКІ ЦЭХ

Некалькі гадоў назад і ў Саюзе мастакоў БССР, і ў рэспубліканскім друку ўзнікла вострая размова аб рабоце ткацкага цэха камбіната Мастацкага фонду БССР. Справы за гэты час зрушыліся з месца, але зроблена далёка не ўсё.

Цяпер ткацкі цэх камбіната размешчаны ў новым будынку ў трох вялікіх і светлых памяшканнях. Ёсць добрае абсталяванне — станкі трох відаў. Ёсць інжынер, начальнік цэха і тэхнічны майстар. Ёсць і добрая воўна і іншыя матэрыялы. А добрых мастацкіх вырабаў мала.

Чаму ж так здарылася, што ўмовы працы значна палепшыліся, а мастацкая вартасць большасці ткацкіх вырабаў значна пагоршылася?

Возьмем, напрыклад, забеспячэнне ткачоў эталонамі. Калісьці на кроснах ткаліся славуцкія беларускія ручнікі, равны ды поцілкі, жымкі ды паяскі. Гэтыя колішнія вырабы яшчэ не так даўно лічыліся ў ткацкім цэху эталонамі — і час ад часу на прылаўках нашага салон-магазіна з'яўляліся паўторы ўзору беларускага народнага ткацкага рамяства. Яны хутка раскупіліся аматарамі нацыянальнага ткацкага мастацтва. У старажытнасці гэта ўсё было рэчы, прызначаныя для штодзённага ўжытку. У наш жа час яны стаялі свенірамі. Вытворчасць такіх рэчаў — простая, а мастацкія вартасці іх — вялікія. Зусім незразумела, чаму ткацкі цэх адмовіўся ад выпуску гэтай прадукцыі? А калі ўжо адмовіўся ад гэтай, дык чаму мы ніяк не прыкасам новых высокамастацкіх узораў, якія задавалілі б сучасна высокапартэбавальны густ?

У пошуках адказу на пытанні я звярнуўся да майстра ткацкага цэха В. Ікрынюч.

якая працуе на камбінате ўжо дзевяць гадоў.

— Прычыны ў тым, — кажа яна, — што мастакі мала ствараюць эталонаў для далейшай іх распрацоўкі. Здарэцца, праўда, хоць і не часта, што мы атрымліваем эталоны, створаныя з густам, па-сучаснаму, цікава. Але гэтыя эталоны часцей за ўсё зроблены без уліку тэхналогіі ткацтва. Вось і паспрабуем асвоіць іх выраб! На жаль, да гэтага часу цэх не мае свайго спецыяліста-тэхнолага, які мог бы перакласці на мову тканіны добрую задуму мастака, увасабленую ў эскізе...

У тым і загвадка. Няма не толькі спецыяліста-тэхнолага. Няма і эксперыментальнай ткацкай майстэрні. А ёсць жа на камбінате спецыяльнае памяшканне, дзе мелася на ўвазе стварыць менавіта такую майстэрню. Пакуль жа ў ім выконваецца заказ для тэатральна-мастацкага інстытута на восем драўляных ткацкіх станкоў. Кажуць, што выкананне заказу падыходзіць к канцу. Вось цяпер, маўляў, будзе магчымасць эксперыментавання.

Начальнік ткацкага цэха У. Ломяш, выхаванец нашага тэатральна-мастацкага інстытута, кажа:

— Вялікі падзеі ў нас на эксперыментальнай майстэрні. Тут студэнты інстытута на практыцы спазнавалі б тэхналогію вырабаў...

Але чаму ж усё-такі няма эталонаў?.. Сее-тое высветліў я ў планавым адзеле камбіната.

40 тысяч рублёў у год адпускае Мастацкі фонд камбінату на заказы эталонаў. Аднак у трэцім квартале 1967 года, напрыклад, 10 тысяч рублёў «эталонных» грошай чамусьці не скарысталі. Вядома, што для выканання эталонаў і

асваення іх вытворчасці на прадпрыемстве патрэбна нямаля часу. А цяпер так здарылася, што не хапае якраз тых эталонаў, якіх у свой час не заказалі.

Калі і надалей камбінат не будзе заказваць мастакам эталоны ў планавым парадку, а будзе спадзявацца на іх асабістую ініцыятыву, — выпадкі, падобныя на гэты, будуць паўтарацца. Значыцца, заказы эталонаў трэба планаваш. Разлік жа на асабістую ініцыятыву мастакоў, як бачым, падвёў.

Але чаму ж тады ў цэху планы цэх выконвае?

Адказ стане ясны, калі прыгадаць, што праўдлівае Мастацкага фонду СССР не аднойчы папракала кіраўнікоў Мастацкага фонду нашай рэспублікі за тое, што яны слаба займаюцца менавіта творчым працэсам, — абі былі прыбыткі. А якім шляхам гэтыя прыбыткі забяспечваюцца? Яна не тым, якім трэба. Вось, напрыклад, і ў эстампным цэху камбіната не скарыстаны «эталонны» сродкі. А план у цэху выкананы. Толькі, на жаль, за кошт нятворчых заказаў — літаграфічных партрэтаў, якія даюць вялікія прыбыткі, пакрываючы тым самым кенскую арганізацыю творчых сувязей з мастакамі.

Але вярнуцца да ткацкага цэха. Кіраўніцтва камбіната трэба зрабіць захалы, каб неадкладна стварыць эксперыментальную ткацкую майстэрню, каб спевакасава забяспечваць цэх высакікаснымі эталонамі і больш шырока прыцягваць мастакоў да стварэння такіх эталонаў, у якіх былі б улічаны асаблівасці тэхналогіі ткацтва. Можна, нават варта аднавіць і тую традыцыю, згодна якой за эталоны браліся, як я ўжо казаў, высокамастацкія народныя тканьня вырабы.

Карацей кажучы, каб наш ткацкі цэх працаваў добра, ёсць усе магчымасці. Трэба толькі як след арганізаваць справу.

Яўген ЦІХАНОВІЧ, мастак.

У МАЙСТЭРНЯХ МАСКОЎ ПРЫГАЖОСЦЬ, ЗДАБЫТАЯ РАЗЦОМ

У невялікім балотцы, зацягнутым сакавітай смаргдавай травой, перамінаючыся з нагі на нагу, стаялі два жоравы. Потым яны пахадзілі крыху, высокая падмаючы доўгі чырвоныя ногі, расправілі крылы і паляцелі...

Чалавек праводзіў іх позіраем, ўсміхнуўся і пайшоў. Ён быў без стрэльбы, без вуляў. І цяжка было здагадацца, навошта ён прыйшоў сюды, навошта ходзіць па балодзе ў доўгіх гумавых ботах.

А ён проста назіраў, каб потым, у сваёй майстэрні, схіліўшыся над ліпавай чуркай, здабыць з дрэва фігурку тых жоравяў, якіх ён бачыў доўгімі гумавымі ботамі.

А ён проста назіраў, каб потым, у сваёй майстэрні, схіліўшыся над ліпавай чуркай, здабыць з дрэва фігурку тых жоравяў, якіх ён бачыў доўгімі гумавымі ботамі.

Яшчэ да таго, як я ўпершыню ўвайшоў у майстэрню Аляксандра Ігнавіча, я ведаў што дрэвы розных парод адрозніваюцца па колеры, але тая палітра адценняў, якую выкарыстоўвае мастак, была для мяне нечаканасцю. Ужо потым я пачаў распываць яго, якому дрэву належыць гэты ярка-жоўты колер, якому — іскрысты, сівы, светла-руды, крыху зеленаваты, а спачатку проста любаваяся пералівам святла і філіграннай тэхнічнай інкрустацыі і мазаік Аляксандра Ігнавіча.

Вось партрэт Юрыя Гагарына. Ён абдымае свеіцкага нейміі іскрамі, быццам мастаком з глыбіні драўніны.

Шлях да майстэрства быў няпросты. У сем гадоў пайшоў Саша Шах-

новіч у падпаскі. І можа якраз тады, калі выразаў на вярбовым дубчыку нескладаны арнамент і залюбаваўся сваёй працай, ён зразумеў, што яго справа — мастацтва. Але ж хіба можна было яму, хлапчуку з глухой заходнебеларускай вёскі, марыць аб мастацкай адукацыі?

Толькі пасля ўз'яднання Беларусі ў адзінай сацыялістычнай дзяржаве атрымаў ён магчымасць вучыцца. У 1940 годзе ён паступае ў Віцебскае мастацкае вучылішча. Але жыццё размеркавала інакш. Праз год Шахновіч стаў партызанам. Тры гады лянога жыцця, тры жорсткі і суровыя гады — вось што было яго ўніверсітэтам, вось што аформіла яго свеітапогляд. Там жа, у партызанскім атрадзе, ён набыў і тую філіграннасць у рабоце, тую дакладнасць рукі, якая так патрэбна кожнаму рэзчыку. Ад яго не аднойчы залежала жыццё людзей, бо па выразаных ім клішэ рабілі пячаткі і штампамі на нямецкіх «аўсайсах», якімі карысталіся партызаны. Рабіў ён і шрыфты для партызанскай друкарні.

Калі скончылася вайна, Аляксандр Ігнавіч аддаўся любімым мастацтвам цалкам. Ён стварае шмат партрэтаў — Рабіндраната Тагора і Льва Талстога, Горкага і Юліуса Фучыка...

Адна з яго апошніх работ у жанры партрэта — «Фелікс Дзяржынскі». Матэрыял барзлефа — дрэва грушы: чырвонае, суровае. Яго колер і фактура дапамагаюць перадаць настрой першых гадоў рэвалюцыі, падкрэсліць думку аб абавязку перад людзьмі, аб дарэчце і цвёрдасці, уласцівым герою партрэта.

Шмат часу аддае мастак стварэнню скульптурнага жывёл. Ён любіць і ведае іх жыццё, разумее і стараецца данесці да глядача прыгажосць птушкі ў палёце, працавітасць шэрага ляснічага-дзятла, разгубленасць цяляці, якое ўпершыню стала на ногі.

Колькі кіламетраў прайшоў мастак па беларускай зямлі, пільна ўглядаючыся ў прыгажосці... У прыгажосць, якую ён бараніў, калі быў партызанам, пра якую ён расказвае людям, якая сапраўды ажывае пад ягоным нахлінным разцом.

К. ТАРАСАЎ.

